

ביטוח צד ג' לנפגעי חילוט?

בלוג

בית המשפט העליון יוצר מסלול פסיקתי חדש המרחיב את האפשרות לצמצם לבקשת צדדים שלישיים את היקף החילוט הזמני שהוטל על רכושו של חשוד או נאשם. הייחודיות של המסלול החדש המכונה "מסלול שיקול הדעת השיפוטי", נעוצה בכך שבניגוד למסלולים הקיימים בחקיקה הוא לא מצריך מהצד השלישי שמבקש לצמצם את היקף החילוט להיות בעל זכות מוגדרת ברכוש המחולט. כלומר, גם "נושה רגיל" יוכל לפנות לבית המשפט בניסיון לשכנע כי יש מקום לצמצם את החילוט לטובתו.

נראה שקיים קונצנזוס רחב, לפחות בקרב גורמי אכיפת החוק, כי חילוט רכוש כלי אפקטיבי במסגרת המאבק בפשיעה הכלכלית. מדובר בכלי רב עוצמה שיכול להתפרש גם על רכוש שלא נמצא בחזקתו הישירה של החשוד או הנאשם ולעיתים אף לרכוש שלא נמצא בבעלותו באופן רשמי [לעוד מידע על כלי החילוט והשלכותיו ראו פרסומים קודמים [בבלוג](#)].

המחוקק לקח בחשבון כי מהחילוט יכולים להיפגע גם צדדים שלישיים תמי לב, ולכן הן חוק איסור הלבנת הון והן פקודת הסמים [1] כוללים מסלולים המאפשרים לצד שלישי שטוען שרכושו חולט בשל מעשיו של אחר, לפנות לבית המשפט בבקשה לשחרור הרכוש המחולט.

נציין בקצרה כי המסלול המצוי **בפקודת הסמים (סעיף 36ג(א) לפקודה)** הוא "המסלול הקנייני". אם הנפגע מהחילוט הוא בעל זכות קניינית או מעין-קניינית ברכוש המחולט והוא מוכיח לבית המשפט שרכש את זכותו ברכוש בתמורה ובתום לב, אזי בית המשפט **ימנע** מציווי על חילוט הרכוש. המסלול המצוי **בחוק איסור הלבנת הון (סעיף 21 לחוק)** הוא "מסלול הנימוקים המיוחדים". לפי מסלול זה, בית המשפט **רשאי להימנע** מחילוט מנימוקים מיוחדים. במסגרת מסלול זה אין חובה שהטוען לזכות ברכוש המחולט יהיה בעל זכות קניינית והוא יכול להיות גם נושה רגיל שהוא בעל "זכות מוכרעת". בפשטות ובתמצית, מדובר בנושה שערכאה שיפוטית הכריעה שמושא החילוט אכן חייב לו כספים.

ניתן לומר כי בפסק דין שניתן לאחרונה בעניין ע"א 6180/20 **ויינברג נ' מדינת ישראל**, בית המשפט העליון יצר מסלול חדש לטובת צד שלישי שנפגע מהליך חילוט. עניינו של פסק הדין בעורכי דין שהיו אמורים לקבל שכרם מחברה אותה ייצגו בהצלחה בתביעה אזרחית. בהתאם להסכם שכר הטרחה בין עורכי הדין לחברה, עורכי הדין היו זכאים לאחוז מסך הכספים שיתקבל בחברה מידי הנתבעת. החברה זכתה בתביעתה ונפסק לטובתה סכום נכבד, אלא שהיא הסתבכה בפלילים והוטל על רכושה חילוט זמני העומד בתוקפו עד להכרעת בית המשפט בדבר אשמתה. עורכי הדין הגישו בקשה לבית המשפט לשחרר את שכר טרחתם ה"כלוא" לבית המשפט המחוזי אך בקשתם נדחתה והם ערערו לבית המשפט העליון. בית המשפט העליון, בדעת רוב של השופטים אלרון וגרוסקופף, מקבל את הערעור בחלקו בכך שהוא מחזיר את התיק לבית המשפט המחוזי לבחינת חלופות פוגעניות פחות לתפיסת הכספים. **חלופות שיביאו לתשלום של חלק משכר הטרחה.**

החידוש בהחלטת בית המשפט העליון נובע כאמור מכך שהיא מתקבלת הגם שבית המשפט קובע כי לעורכי הדין אין זכות קניינית, מעין קניינית או מוכרעת! לעורכי הדין אין זכות קניינית בשכר הטרחה כי אם התחייבות חוזית מצד החברה אותה ייצגו לקבל שכר טרחה. לעורכי הדין אין אף זכות מוכרעת, מאחר והכרעת בית המשפט בהליך האזרחי

נגעה לזכות החברה שייצגו לקבל כספים מהנתבעת ולא לזכותם של עורכי הדין לקבל את חלקם בזכיית החברה.

אז איך הגיע בית המשפט להכרעתו כי יש מקום לשחרר חלק מהסכום המחולט לטובת עורכי הדין? לעמדת בית המשפט, ניתן להתחשב באינטרסים של צדדים שלישיים במסגרת השיקולים ששוקל בית המשפט בשגרה בבואו להכריע האם יש מקום להעניק את מלוא הסעד הזמני המבוקש או שמא רק את חלקו (והרי בקשה לחילוט רכוש עד תום ההליך הפלילי היא בקשת גורמי האכיפה למתן סעד זמני).

בית המשפט אף נותן סימנים במקרים בהם יהיה מוצדק לדעתו לצמצם את החילוט במסלול שיקול הדעת השיפוטי: כאשר הכספים אינם קשורים לעבירות המיוחסות למחולט; כאשר צד ג' תרם תרומה משמעותית להיווצרות הזכות לכספים בידי מושא החילוט; כאשר אינה טענה למעורבות הצד השלישי בפעילות העבריינית; כאשר קשה לחזות בשלב זה מתי יסתיים ההליך הפלילי ולפיכך לא ניתן לדעת מתי תוכרע שאלת החילוט.

החלטת בית המשפט העליון מבשרת על שינוי מבורך שצפוי לצמצם את הפגיעה ההיקפית הנגרמת לא אחת מחילוט רכושו של חשוד או נאשם, והיא כמובן לא רלוונטית רק לעורכי דין התובעים את שכרם. ניתן לתאר לדוגמה, מקרה של מנהל תיק נ"ע שמרוויח את שכרו מאחוז מסוים מתשואות התיק. ככל ותיק נ"ע נתפס בחילוט זמני מטעמים שאינם קשורים בעבירות שבוצעו אגב ניהולו, יכול מנהל התיק לעתור לצמצום החילוט בהתאם למסלול שיקול הדעת השיפוטי.

הבשורה של בית המשפט לצדדים שלישיים נפגעי חילוט לא חפה מכוכביות. מסלול שיקול הדעת השיפוטי רלוונטי רק לחילוט זמני. בהתאם לדין, לבית המשפט אין שיקול דעת לצמצם את החילוט הסופי ככל ולא מדובר במי שטען לשחרור הרכוש בהתאם לאחד המסלולים החקיקתיים. נראה שבהתאם לכך, בית המשפט לא שולל כי תידרש הפקדת ערובה מצד המבקשים לשחרר חלק מהסכום המחולט לטובתם. כלומר, קיים תרחיש כי בסוף ההליך המשפטי, הצד השלישי שמחזיק ברכוש המחולט לשעבר יידרש להחזיר את הכסף לקופת החילוט.

אנחנו מניחים (ומקווים) שמדובר בתרחיש תיאורטי בלבד. מעבר לפגיעה הברורה שתיגרם למחזיק הרכוש שייאלץ להחזירו לקרן החילוט אחרי שהיה בחזקתו במשך השנים בהם התנהל ההליך המשפטי, דומה שהחזרת הרכוש תחטא גם לתכלית שבגינה חולט הרכוש מלכתחילה. נזכיר, שהתכלית העיקרית לחילוט רכוש בהתאם לפסיקת בתי המשפט היא הוצאת הרכוש מידי של העברייני, תכלית שהוגשמה עם העברת הרכוש לידי של צד שלישי תם לב.

מוקדם לחזות כיצד החלטת בית המשפט העליון בעניין ויינברג תיושם על ידי הערכאות הרלוונטיות. האם בצורה רחבה מתוך שימת דגש על הפגיעה שנגרמת לצדדים שלישיים תמי לב או שמא ב'קמצנות', מחשש לפגיעה באפקטיביות של החילוט ככלי יעיל במאבק בפשיעה הכלכלית.

אנחנו נמשיך כמובן לעקוב אחרי יישום ההלכה החדשה על ידי בתי המשפט.

[1] שסעיפי תפיסת הרכוש שבה מוחלים גם על תפיסה מכוח חוק איסור הלבנת הון

אין באמור לעיל כדי להחליף ייעוץ משפטי מלא וספציפי.

הדברים האמורים נכונים למועד פרסומם.

אנשי קשר

יחיאל ציפורי
עורך דין בכיר

הילה שמעון
שותפה